

บทที่ 1

บทนำ

สถานการณ์เป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในระบบการเมืองพหุนิยมกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลประโยชน์และ/หรือกลุ่มอิทธิพล จะมีการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์เพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มและ/หรือ คำนึงถึงผลประโยชน์โดยรวมด้วยโดยพยายามใช้อิทธิพลหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อโน้มน้าวผู้มีอำนาจทางการเมือง หรือผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายให้เห็นนอกล้อตามความคิดเห็นของกลุ่ม ในการตัดสินใจกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ของกลุ่มของตน¹ ซึ่งกลุ่มผลประโยชน์และ/หรือกลุ่มอิทธิพลที่หลากหลายต่างก็เป็นผลผลิตของการเปลี่ยนแปลงทางสถานการณ์เมือง เศรษฐกิจและสังคม ที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในช่วงหนึ่ง ๆ²

สำหรับในประเทศกำลังพัฒนาที่มีระบอบการเมืองในแนวทางอำนาจนิยม กลุ่มผลประโยชน์และ/หรือกลุ่มอิทธิพลมักจะถูกอำนาจทางการเมืองบังคับและตีกรอบจำกัดการพัฒนาของกลุ่ม³ ทำให้กลุ่มมิได้มีการพัฒนาขึ้นเป็นองค์กรที่เข้มแข็งและปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเมืองกับการบริหาร (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2523), หน้า 35.

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "ปัญหาและแนวทางเสริมสร้างกลุ่มในระบบประชาธิปไตย," ปัญหาการพัฒนาทางการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 135.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 139.

เฉพาะกรณีของประเทศไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา ได้มีการเปลี่ยนแปลงกติกาทิศทางการเมืองจากระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย "ครึ่งใบ" ไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยทำให้โครงสร้างอำนาจทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไปด้วยในระดับหนึ่ง กล่าวคือ สถาบันหลักของระบอบประชาธิปไตย อาทิเช่นพรรคการเมืองและสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2529 หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ภายใต้บริบทของสังคมไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา กลุ่มผู้กุมอำนาจรัฐได้แก่ กลุ่มศักดินาขุนนาง-ข้าราชการเปิดโอกาสให้กลุ่มพลังนอกอำนาจรัฐได้แก่ กลุ่มผลประโยชน์-กลุ่มอิทธิพล มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้นในระดับหนึ่ง บางกลุ่มสามารถมีอิทธิพลต่อรองในเรื่องผลประโยชน์กับผู้กุมอำนาจรัฐได้ เช่น กลุ่มพลังทางเศรษฐกิจ, กลุ่มเทคโนโลยี, กลุ่มปัญญาชน, กลุ่มนิสิต-นักศึกษา ฯลฯ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ได้เปลี่ยนจากการยอมรับ การชี้แนะ การรับคำสั่ง เป็นการต่อรอง เรียกร้อง ผลักดัน ตลอดจนการเข้าไปร่วมคัดค้าน/สนับสนุนนโยบายบางประการ การเปลี่ยนแปลงนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นการขยายมิติของการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาเศรษฐกิจในระบอบการเมือง "กึ่งประชาธิปไตย" ที่ดูเหมือนว่าจะมีแนวโน้มจะพัฒนาไปสู่ระบอบการเมืองแบบ "ประชาธิปไตย" ในอนาคต

ในต้นปี พ.ศ. 2531 ได้มีปรากฏการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศกรณีหนึ่งเกิดขึ้นนั่นคือ การแสดงบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ได้พยายามผลักดันและรณรงค์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังเช่นกรณีการเรียกร้องทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์คืนมาจากสถาบันศิลปะแห่งชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ตลอดจนศิลปวัตถุสำคัญ ๆ หลายชิ้นที่ถูกลักลอบออกจากประเทศไทยโดยมิได้รับอนุญาตจากราชการ

บทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ที่เรียกร้องคืนทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ได้ส่งผลอย่างกว้างขวางต่อการรับรู้ของประชาชนชาวไทย ซึ่งมีการตื่นตัวกันมากขึ้นต่อปัญหาการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติทั้งในประเทศไทยและนอกประเทศไทย ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ได้

พยายามดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลท้องถิ่นสหรัฐอเมริกา, สถาบันศิลปะแห่งชาติโกตดอวัวร์ประชาชนอเมริกัน โดยมีความหลากหลาย อาทิเช่น การจัดนิทรรศการ, การเดินขบวนประท้วง, การจัดอภิปราย, การออกแถลงการณ์, การใช้สื่อมวลชนทุกแขนง โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เป็นสื่อในการแสดงความคิดเห็น และเหตุผลของกลุ่มต่อสาธารณชน โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อสร้างมติมหาชน ตลอดจนส่งตัวแทนของกลุ่มเข้าพบบุคคลสำคัญ และ/หรือผู้มีอิทธิพลและอำนาจทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของสหรัฐอเมริกา เพื่อนำเสนอข้อมูลของกลุ่มตน เป็นต้น ซึ่งเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ได้ดำเนินไปภายใต้การตอบโต้จากสถาบันศิลปะแห่งชาติโกตดอวัวร์อย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ แม้ว่าในประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองครั้งสำคัญในต้นปี พ.ศ. 2531 กล่าวคือ รัฐบาลภายใต้การนำของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้ตัดสินใจยุบสภาผู้แทนเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2531 เนื่องจากปัญหาและวิกฤติการณ์ทางการเมืองภายในพรรคร่วมรัฐบาล และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ดังปรากฏในพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2531 ดังนี้

โดยที่นายกรัฐมนตรีได้นำความกราบบังคมทูลว่านับแต่ได้มีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา ปรากฏว่าพรรคการเมืองต่าง ๆ หลายพรรคไม่สามารถจะดำเนินการในระบบพรรคการเมืองได้อย่างมีเอกภาพ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรคการเมืองยังไม่ยอมรับรู้ความคิดเห็นหรือมติของสมาชิกฝ่ายข้างมากในพรรคของตน อันเป็นการขัดต่อวิถีทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการบริหารราชการแผ่นดินและการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก สมควรยุบสภาผู้แทนราษฎรชุดนี้ และจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดใหม่

⁴"จาก ป.1 ผ่าน ป. 5 จะขึ้น ป.6," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (8-14 พฤษภาคม 2531), หน้า 9.

ผลก็คือ พรรคชาติไทยได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามามากกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ จึงได้เป็นแกนนำ ในการจัดตั้งรัฐบาลผสมภายใต้การนำของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบแทนต่อมา

ดังนั้น ความสนใจสำหรับการศึกษาคั้งนี้ คือ การศึกษาวิเคราะห์การรณรงค์ของกลุ่มผู้สนับสนุนการคืนทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ในการสร้างมติมหาชน ตลอดจนการโน้มน้าวสร้างพันธมิตรกับกลุ่มและ/หรือบุคคลที่มีสถานภาพสูงทางการเมืองและสังคมท้องถิ่นของสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมท่ามกลางการตอบโต้จากสถาบันศิลปะแห่งชาติโก สหรัฐอเมริกาประกอบกับภายใต้สถานการณ์ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว การเรียกร้องการคืนทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์จากสถาบันศิลปะแห่งชาติโก สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นประเด็นสาธารณะทั้งในสังคมไทย, สังคมท้องถิ่นของสหรัฐอเมริกาและสังคมโลกที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างให้ความสนใจอย่างกว้างขวางต่อการลักลอบนำโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โดยวิธีการที่ไม่ถูกต้องเข้าประเทศตนที่ดูเหมือนว่าจะนำไปสู่ปัญหาข้อพิพาทระหว่างประเทศได้ หากคู่อรินี้เพิกเฉยต่อปัญหาดังกล่าว

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษาวิจัยครั้งนี้ น่าจะเป็นประโยชน์ในด้านการพัฒนาองค์ความรู้ในเรื่องของกลุ่มอิทธิพล ในมิติของเทคนิคและรูปแบบวิธีการดำเนินการทางการเมืองของกลุ่มในอันที่จะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ อันจะเป็นกรณีศึกษาตัวอย่างที่อาจนำไปใช้เปรียบเทียบกับกรณีศึกษาทางการเมืองอื่น ๆ ได้ในอนาคตอีกด้วย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์การรณรงค์ของกลุ่มผู้สนับสนุนการคืนทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ในช่วงปี พ.ศ. 2531 ว่ามีลักษณะเช่นใด ทั้งภายในและภายนอกประเทศไทย เพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสถาบันศิลปะแห่งชาติโก สหรัฐอเมริกา

สมมุติฐานในการวิจัย

กลุ่มผู้สนับสนุนการคืนทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ได้ใช้ข้อมูลและระบบเหตุผลในการโน้มน้าวต่อสาธารณชน โดยผ่านสื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ เพื่อกระตุ้นพลังกดดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ชัดเจน ต่อเนื่อง และสอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศไทย

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. การรณรงค์ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มผู้สนับสนุนการคืนทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ เพื่อให้เป็นที่น่าสนใจและยอมรับของสาธารณชน
2. กลุ่มผู้สนับสนุนการคืนทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ หมายถึง กลุ่มบุคคลทั้งในระบบราชการและนอกระบบราชการที่รวมตัวกันในรูปแบบของคณะกรรมการ ชมรม หรือรูปแบบอื่นใดซึ่งได้แสดงบทบาทสนับสนุนต่อการคืนทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์โดยวิธีการต่าง ๆ ทั้งนี้หมายรวมถึงกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ และกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งนอกเหนือกิจกรรมดังกล่าวด้วย
3. ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ หมายถึง ทับหลังศิลปะวิษณุอนันตสาโยน และกำเนิดพระพรหมจากปราสาทหินพนมรุ้ง ตำบลนาเบ็ก อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งปัจจุบันจัดแสดงอยู่ที่สถาบันศิลปะแห่งชิคาโก (The Art Institute of Chicago) สหรัฐอเมริกา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ชี้ให้เห็นถึงเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ทางการรณรงค์ของกลุ่มสนับสนุนการคืนทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศไทย
2. เสริมสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนและละเอียดยิ่งขึ้นเกี่ยวกับเรื่องของกลุ่ม

อิทธิพลในมิติของเทคนิค และรูปแบบวิธีการดำเนินการของกลุ่มในอันที่จะบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ตลอดจนเป็นกรณีศึกษาตัวอย่างที่อาจนำไปใช้เปรียบเทียบกับกรณีศึกษาทางการเมืองอื่น ๆ ได้ในอนาคตอีกด้วย

ขอบเขตและข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากการรณรงค์เรียกร้องทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ จากสถาบันศิลปะแห่งชิคาโก สหรัฐอเมริกา ได้ดำเนินมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา โดยกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงการต่างประเทศ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องด้วยเหตุผลสำคัญหลายประการจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2530 การบูรณะปราสาทพนมรุ้งใกล้จะเสร็จจึงจะเปิดเป็นอุทยานประวัติศาสตร์แห่งใหม่ในปี พ.ศ. 2531 จึงมีการทบทวนเรื่องนี้กันอีกครั้ง โดยกลุ่มบุคคลในระบบราชการและนอกระบบราชการจนกลายเป็นประเด็นสาธารณะในที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอจำกัดขอบเขตการวิจัยการรณรงค์ของกลุ่มอิทธิพล กรณีทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ในช่วงปี พ.ศ. 2531 เท่านั้น

แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวนี้ย่อมมีข้อจำกัดที่สำคัญประการหนึ่งคือ ข้อมูลในระดับที่ลึกซึ้งของการรณรงค์ของกลุ่มผู้สนับสนุนการคืนทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา อันอาจทำให้การวิเคราะห์และผลการศึกษาไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การศึกษาวิจัยในเรื่องต่าง ๆ ไม่อาจครอบคลุมในทุกมิติแม้แต่ในมิติเดียวกันก็ตาม ต่อกรณีศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ตลอดจนการศึกษาเอกสารชั้นต้น เอกสารชั้นรองที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ ซึ่งจะทำให้การศึกษาวิจัยดังกล่าวนี้มีความสมบูรณ์ ชัดเจน ถูกต้อง และสอดคล้องกันในระดับหนึ่ง

วิธีการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ลักษณะการพรรณนาและการวิเคราะห์ (Descriptive and Analytical Study) ข้อมูลที่รวบรวมได้เพื่อหาคำตอบแก่สมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่าเป็นจริงหรือไม่เพียงใดโดยจะใช้วิธีการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจาก

1. เอกสารชั้นต้น (Primary Source) เช่น สำเนาหนังสือราชการ สำเนาหนังสือ สำเนาบันทก สำเนาจดหมาย สำเนาโทรเลข สำเนารายงานการประชุม ที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์เรียกร้องทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ซึ่งเป็นของกระทรวงศึกษาธิการ, กระทรวงการต่างประเทศ, คณะกรรมการวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว สภาผู้แทนราษฎรไทย, คณะกรรมการดำเนินการทวงคืนทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ กระทรวงศึกษาธิการ, คณะกรรมการรณรงค์กรณีทับหลัง ณ นครชิคาโก, สถาบันศิลปะแห่งชิคาโก, สำนักงานข่าวสารอเมริกัน, ผู้ช่วยผู้ว่าการรัฐอิลลินอยส์, สภาเมืองชิคาโก เป็นต้น

2. เอกสารชั้นรอง (Secondary Source) เช่น รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง, ข้อเขียนทางวิชาการ, แกลงการณ์, ข่าวและบทบาทที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ไทยและต่างประเทศ เป็นต้น

3. การที่สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น

- ศาสตราจารย์ ม.จ. สุกัทรติศ ดิศกุล อดีตอธิบดีกรมศิลปากร ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์โบราณคดีและจิตรศิลป์ของซีมีโอ (สป่าฟา)
- นายพิสิฐ เจริญวงศ์ อดีตหัวหน้าฝ่ายวิชาการ กองโบราณคดี กรมศิลปากร
- นายพม วิระประเสริฐ อดีตคณบดีคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
- นายพรเทพ เตชะไพบูลย์ อดีต ส.ส.บุรีรัมย์ พรรคประชาธิปัตย์

การเสนอเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้จะกล่าวถึงความเป็นมาของการรณรงค์ในการเรียกร้องขอคืนทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์โดยใช้กรอบแนวความคิดในเรื่องกลุ่มผลประโยชน์และ/หรือกลุ่มอิทธิพลมาอธิบายในการวิจัยเพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะทั่วไปและรูปแบบในการรณรงค์ของกลุ่มอิทธิพลในด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมทั้งภายในและภายนอกประเทศไทย โดยจะมุ่งประเด็นเกี่ยวกับการรณรงค์ด้วยข้อมูลและระบบเหตุผล ตลอดจนสถานการณ์แวดล้อมที่เกี่ยวข้องในการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสถาบันศิลปะแห่งชาติในที่สุด

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย